

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	8 Mai 2025
Pwnc:	Adolygu Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a chydymffurfiaeth â Safonau newydd
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd Mae'r adroddiad hwn yn darparu canlyniad adolygiad ar Gylch Gorchwyl y Pwyllgor, a gwblhawyd yn erbyn gofynion Cod Ymarfer ar gyfer Llywodraethu Mewnol o fewn Llywodraeth Leol yn y DU y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA), a ddaeth i rym ar 1 Ebrill, 2025.	

1. Cyflwyniad

- 1.1. Cymeradwyodd y Pwyllgor Gylch Gorchwyl diwygiedig ym mis [Mehefin 2024](#), yn dilyn gwerthusiad annibynnol ar effaith ac effeithiolrwydd y Pwyllgor a gynhaliwyd gan CIPFA yn ystod 2023-24.
- 1.2. Isod, gweler y Cylch Gorchwyl diwygiedig, gyda newidiadau wedi'u olrhain er mwyn gallu cyfeirio atynt yn hwylus.

2. Y Safonau Archwilio Mewnol Byd-Eang Newydd

- 2.1. Ers yr adolygiad diwethaf, mae'r Sefydliad Archwilwyr Mewnol (IIA) wedi cyhoeddi Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (GIAS) newydd¹. Mae'r IIA yn cydnabod fod strwythurau llywodraethu neu ddeddfwriaethau neu reoliadau eraill yn y sector cyhoeddus yn gallu effeithio ar sut y gweithredir y safonau.
- 2.2. Dyma'r achos mewn llywodraeth leol yn y DU. Er enghraifft, nid oes opsiwn amgen syml ar gyfer y 'bwrdd' fel y disgrifir yn GIAS. Mae pwyllgorau archwilio llywodraeth leol yn gyrff cyngori anweithredol gyda phwerau cyfyngedig o ran gwneud penderfyniadau. Mae mandad craidd archwilio mewnol yn deillio o reoliadau statudol yn hytrach na phenderfyniadau'r pwyllgor archwilio.

¹ Mae'r Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang (sector cyhoeddus y DU) yn cael eu mandadu o 1 Ebrill 2025 ac maent yn cynnwys [Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang](#) (GIAS) yr IIA a'r [Nodyn Gweithredu: Safonau Archwilio Mewnol Byd-eang sector cyhoeddus y DU](#).

3. Cod Ymarfer ar gyfer Llywodraethu Archwilio Mewnol o fewn Llywodraeth Leol yn y DU

- 3.1. O ganlyniad, datblygodd CIPFA, fel y Gosodwr Safonau Archwilio Mewnol Perthnasol ar gyfer sector cyhoeddus y DU, y Cod Ymarfer ar gyfer Llywodraethu Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol yn y DU (y Cod) er mwyn cefnogi awdurdodau i sefydlu eu trefniadau archwilio mewnol drwy ddarparu goruchwyliaeth a chefnogaeth ar gyfer archwilio mewnol.
- 3.2. Cafodd y cod ei ddylunio er mwyn gweithio gyfocwr â'r safonau newydd. Mae wedi'i anelu at y rheiny sy'n gyfrifol am sicrhau bod trefniadau llywodraethu effeithiol ar waith ar gyfer archwilio mewnol - yn achos Cyngor Sir Ynys Môn, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- 3.3. Mae rhan helaeth o'r Cod eisoes yn cael ei gydnabod fel arfer da yn ôl canllawiau CIPFA cyfredol, gan gynnwys:
 - [Datganiad Sefyllfa: pwyllgorau archwilio mewn awdurdodau lleol a'r heddlu \(2022\)](#)
 - [Rôl pennaeth archwilio mewnol \(2019\)](#) (mae'r Cod yn disodli'r cyfrifoldebau sefydliadol)
 - Y [Cod Rheolaeth Ariannol](#) (2019).
- 3.4. Bydd nifer o sefydliadau eisoes yn gweithredu'r trefniadau hyn, neu rai tebyg. Mae dod a nhw ynghyd i ffurfio cod yn cryfhau sefyllfa archwilio mewnol mewn llywodraeth leol ac yn cefnogi ei broffesiynoldeb.
- 3.5. Drwy ddilyn y Cod, gall y Cyngor fod yn hyderus fod llywodraethu archwilio mewnol yn cyd-fynd â disgwyliadau GIAS yn sector cyhoeddus y DU.
- 3.6. Gofynnir i'r Cyngor egluro sut mae'n cydymffurfio â'r Cod yn ei ddatganiad llywodraethu blynyddol. Felly, cwblhawyd cymhariaeth o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Cod er mwyn sicrhau bod gofynion y Cod yn cael eu cydnabod yn adran berthnasol Cylch Gorchwyl y Pwyllgor. Mae darpariaethau'r Cod yn cael eu crynhoi isod ynghyd â sefyllfa bresennol y Cyngor, ac unrhyw ddiwygiadau fydd yn cael eu gwneud o ganlyniad.

4. Darparau awdurdodaeth ar gyfer archwilio mewnol

Mandad a siarter archwilio mewnol

- 4.1. Mewn llywodraeth leol yn y DU, mae gan awdurdod archwilio mewnol gefnogaeth statudol drwy'r rheoliadau a gyhoeddwyd gan lywodraethau cenedlaethol y DU. Yn 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU' cyfeirir at hyn fel mandad archwilio mewnol, felly daw'r prif fandad o'r rheoliadau. Fodd bynnag, mae hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r pwyllgor archwilio gymeradwyo'r mandad, neu argymhell ei gymeradwyo.

- 4.2. Mae hyn yn cael ei gydnabod ar hyn o bryd yng Nghylch Gorchwyl y Pwyllgor. Diffinnir y 'mandad' yn y Siarter Archwilio Mewnol ac mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor yn ei gwneud yn ofynnol i'r Siarter gael ei chymeradwyo gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
- 4.3. Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i'r prif swyddog archwilio fod yn gyfrifol am baratoi siarter sy'n cydymffurfio â 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU', ac i'r pwyllgor fod yn fodlon ei fod yn cwmpasu'r trefniadau llywodraethu ar gyfer archwilio mewnol. Mae'r Cod hefyd yn argymhell bod pwyllgorau archwilio yn cynnal adolygiad rheolaidd i gadarnhau'r siarter.
- 4.4. Er bod y Cylch Gorchwyl yn gwneud darpariaeth i'r Pwyllgor adolygu a chymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol, sy'n diffinio diben gweithgaredd, awdurdod a chyfrifoldeb yr archwiliad mewnol, nid ydynt yn manylu ar yr hyn y dylid ei gynnwys yn y Siarter, nac yn ei gwneud yn ofynnol i'r Siarter gydymffurfio â 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU', nac amllder yr adolygiad.
- 4.5. Felly, bydd y gofyniad i'r Pwyllgor fodloni ei hun yn rheolaidd bod y Siarter yn cydymffurfio â'r safonau archwilio mewnol perthnasol yn cael ei fewnosod yn 3.4.8.10.2.

Cefnogaeth ar gyfer Archwilio Mewnol

- 4.6. Mae'r Cod yn argymhell bod gweithgareddau archwilio mewnol yn gofyn am gyfranogiad a chefnogaeth gan uwch reolwyr, y pwyllgor archwilio a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu. Mae cymorth yn galluogi archwilio mewnol i gymhwyso eu mandad a'u siarter yn ymarferol a bodloni disgwyliadau.
- 4.7. Mae'r Cod yn pennu y gall pwyllgorau archwilio ddangos cefnogaeth i archwilio mewnol drwy:
 - holi'r uwch reolwyr a'r prif swyddog archwilio am unrhyw gyfyngiadau ar gwmpas, mynediad, awdurdod neu adnoddau'r archwiliad mewnol sy'n cyfyngu ar ei allu i gyflawni ei chyfrifoldebau'n effeithiol
 - ystyried y cynllun archwilio neu gwmpas cynllunio a chymeradwyo, neu argymhell cymeradwyaeth yn ffurfiol fel y bo'n briodol
 - cyfarfod gyda'r prif swyddog archwilio o leiaf unwaith y flwyddyn mewn sesiynau heb uwch reolwyr yn bresennol
- 4.8. Mae'r holl ddarpariaethau hyn wedi'u cynnwys yng Nghylch Gorchwyl y Pwyllgor, ar wahân i amllder y cyfarfod rhwng y prif swyddog archwilio a'r pwyllgor heb i uwch reolwyr fod yn bresennol. Bydd gofyniad 'blyneddol' yn cael ei fewnosod yn 3.4.8.10.15.

5. Lleoli archwilio mewnol yn annibynnol

- 5.1. Mewn perthynas â'r rheiny sy'n gyfrifol am lywodraethu a'r pwyllgor archwilio, mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i uwch reolwyr sefydlu a diogelu annibyniaeth y swyddogaeth archwilio mewnol.

- 5.2. Mae'r Cod yn awgrymu y dylai mesurau diogelu gynnwys y prif swyddog archwilio sy'n adrodd yn uniongyrchol i'r pwyllgor archwilio ar weithgareddau archwilio, cael cyfarfodydd preifat gyda'r pwyllgor archwilio yn flynyddol ac os oes gan y prif swyddog archwilio rolau ychwanegol, caiff yr effaith bosibl ar annibyniaeth ei hasesu, ei thrafod gyda'r pwyllgor archwilio, a'i lliniaru gyda mesurau diogelu priodol.
- 5.3. Mae'r Cod yn disgwyl i'r pwyllgor archwilio adolygu effeithiolrwydd y mesurau diogelu hyn o leiaf unwaith y flwyddyn, gan gynnwys unrhyw faterion neu bryderon ynghylch annibyniaeth a godwyd gan y prif weithredwr archwilio. Rhaid i'r prif swyddog archwilio gael yr hawl i weld cadeirydd y pwyllgor archwilio ar unrhyw adeg. Gall y pwyllgor archwilio godi ei bryderon ynghylch annibyniaeth archwilio mewnol i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu.
- 5.4. Mae'r holl fesurau diogelu hyn wedi'u cynnwys yn y Siarter Archwilio Mewnol, y mae Cylch Gorchwyl y Pwyllgor yn ei gwneud yn ofynnol iddo ei chymeradwyo. Fodd bynnag, mae'r Cylch Gorchwyl ar hyn o bryd yn gofyn am 'adolygiad cyfnodol' o'r Siarter, tra bod y Cod yn gofyn am adolygiad 'blynyddol' o'r mesurau diogelu rhag amhariad. Bydd 3.4.8.1.12 yn cael ei ddiwygio yn unol â hynny.

6. Goruchwyllo archwilio mewnol

- 6.1. Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i'r pwyllgor archwilio oruchwyllo effeithiolrwydd archwilio mewnol ar ran y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu².

Cydweithiad y pwyllgor archwilio

- 6.2. Er mwyn sicrhau bod y pwyllgor archwilio yn cydweithio'n effeithiol ag archwilio mewnol, mae'r Cod yn gofyn i bwyllgorau alinio eu cynllun gwaith gyda'r prif swyddog archwilio er mwyn cynnwys unrhyw faterion archwilio mewnol. Mae hyn yn cynnwys adolygu mandad archwilio mewnol, strategaeth, cynlluniau, adroddiadau ymgysylltu, olrhain camau archwilio a'r casgliad blynyddol. Rhaid i'r pwyllgor ddeall fframwaith sicrwydd, llywodraethu, rheoli risg a phrosesau rheoli'r awdurdod i wella ei ymgysylltiad ag archwilio mewnol. Dylai uwch reolwyr hysbysu'r pwyllgor am newidiadau sylweddol o ran llywodraethu, risg a rheolaeth. Yn ogystal, os bydd archwilio mewnol yn nodi risgiau annerbyniol, rhaid i'r pwyllgor adolygu'r mater a darparu argymhellion i'r rheolwyr.
- 6.3. Mae'r holl ddarpariaethau hyn wedi'u cynnwys yng Nghylch Gorchwyl y Pwyllgor.

²Yng Nghymru, gosodir gofynion ychwanegol ar bwyllgorau archwilio a ddarperir gan Fesur Llywodraeth Leol 2011 fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol benodi "pwyllgor llywodraethu ac archwilio i ...(e) oruchwyllo trefniadau archwilio mewnol ac allanol yr awdurdod".

Adnoddau

- 6.4. Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i bwyllgorau archwilio ac uwch reolwyr sicrhau bod gan y gwasanaeth archwilio mewnol ddigon o adnoddau ariannol, dynol a thechnolegol i fodloni ei fandad a chydymffurfio â 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU'. Dylid cofnodi unrhyw bryderon ynghylch gallu archwilio mewnol i gyflawni ei rôl yn ffurfiol a'u hadrodd i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu. Os bydd diffyg adnoddau'n effeithio ar allu'r prif swyddog archwilio i ddarparu casgliad blynyddol, rhaid datgelu hyn yn y datganiad llywodraethu blynyddol. Dylai penderfyniadau ynghylch adnoddau ystyried llywodraethu hirdymor a chynaliadwyedd ariannol.
- 6.5. Nid yw'r Cylch Gorchwyl presennol yn cyfeirio at yr hyn a ddylai ddigwydd os oes cyfyngiadau ar adnoddau. Bydd 3.4.8.10.5 yn cael ei ddiwygio yn unol â'r Cod.

Ansawdd

- 6.6. Mae'r Cod yn ei gwneud yn ofynnol i bwyllgorau archwilio adolygu asesiad y prif swyddog archwilio o gydymffurfiaeth â 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU' ac unrhyw gynllun gweithredu yn flynyddol. Mae hefyd yn ofynnol iddynt asesu adroddiad blynyddol y prif swyddog archwilio, gan gynnwys casgliadau ar lywodraethu, rheoli risg, rheolaeth, a pherfformiad archwilio mewnol. Er mwyn sicrhau bod archwilio mewnol yn bodloni gofynion rheoliadol, rhaid i'r pwyllgor werthuso ei effeithiolrwydd yn seiliedig ar gydymffurfiaeth safonau, rhyngweithio â'r pwyllgor, perfformiad, ac adborth uwch reolwyr. Dylid adrodd ar ganfyddiadau i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, megis yn adroddiad blynyddol y pwyllgor archwilio.
- 6.7. Mae'r darpariaethau hyn yn cael eu cydnabod yn gyffredinol yng Nghylch Gorchwyl y Pwyllgor. Bydd cyfeiriadau at Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus sydd bellach wedi darfod yn cael eu diwygio i gyfeirio at 'safonau archwilio mewnol perthnasol' er mwyn diogelu'r dyfodol rhag newidiadau pellach.

Asesiad ansawdd allanol

- 6.8. Ar ran y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, rhaid i uwch reolwyr sicrhau bod asesiad ansawdd allanol ar archwilio mewnol yn cael ei gwblhau bob pum mlynedd yn erbyn 'GIAS yn sector cyhoeddus y DU' a'r Cod. Dylen nhw, ynghyd â'r prif swyddog archwilio, gynllunio'r adolygiad a chyflwyno opsiynau i'r pwyllgor archwilio. Rhaid i'r pwyllgor archwilio gytuno ar y cwmpas, y dull a'r aseswr, a ddylai fod yn gyfarwydd â'r sector. Rhaid adolygu canlyniadau'r asesiad llawn a chynllun gweithredu'r prif weithredwr archwilio, a monitro cynnydd. Os nad oes gan y pwyllgor archwilio awdurdod, dylai adrodd ar y canlyniadau i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu.
- 6.9. Nid yw'r Cylch Gorchwyl presennol yn cynnwys cyfeiriad at adroddiad gan yr uwch reolwyr ynghylch opsiynau ac amseriad, cynigion ar gyfer cwmpas a dull asesu'r EQA i'w cytuno gan y pwyllgor archwilio. Bydd 3.4.8.10.13 yn cael ei ddiwygio i gynnwys y darpariaethau hyn.

7. Argymhelliad

- 7.1. Fod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystyried a yw'r diwygiadau i'r Cylch Gorchwyl yn sicrhau bod y darpariaethau yng Nghod Ymarfer CIPFA ar gyfer Llywodraethu Archwilio Mewnol o fewn Llywodraeth Leol yn y DU yn cael eu cynnwys yn llawn ac os felly, yn fodlon cymeradwyo'r Cylch Gorchwyl fel rhai sy'n bodloni'r gofynion hyn.

3.4.8 Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio – Cylch Gorchwyl

3.4.8.1 Datganiad o bwrpas

3.4.8.1.1 Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn elfen allweddol o lywodraethiant corfforaethol y Cyngor. Mae'n darparu ffocws annibynnol a lefel uchel ar y trefniadau archwilio, sicrwydd ac adrodd sy'n sail i lywodraethiant a safonau ariannol da.

3.4.8.1.2 Pwrpas y pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yw darparu sicrwydd annibynnol i aelodau'r Cyngor llawn ('y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu') o ddigonolrwydd y fframwaith rheoli risg, yr amgylchedd rheolaeth fewnol, a chywirdeb y prosesau adrodd ariannol a llywodraethu.

3.4.8.1.3 Mae'r Pwyllgor yn goruchwyllo archwilio mewnol ac allanol a rheoleiddwyr eraill, gan helpu i sicrhau bod trefniadau sicrwydd effeithiol ar waith ar gyfer herio mewnol ac atebolrwydd cyhoeddus. Mae hefyd yn adolygu ac yn asesu gallu'r awdurdod i ddelio â chwynion yn effeithiol ac yn gwneud adroddiadau ac argymhellion mewn perthynas â gallu'r awdurdod i ddelio â chwynion yn effeithiol. Mae hefyd yn derbyn sylwadau ar adroddiad hunanasesu blynyddol y Cyngor ac adroddiad y panel asesu perfformiad.

3.4.8.1.4 Mae gwahaniad clir rhwng rôl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a phwyllgorau sgriwtini. Fel rhan o rôl y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, mae'n ceisio sicrwydd bod rheolaethau mewnol y Cyngor yn gweithio ac yn rheoli risgiau'n effeithiol, yn hytrach na chraffu ar weithgareddau.

3.4.8.2 Cyfansoddiad a threfniadau

3.4.8.2.1 Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn gorff anweithredol a sefydlwyd dan ofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 ac mae'n bwyllgor cwbl gyfansoddiadol o'r Cyngor sy'n gweithredu ar lefel strategol. Bydd y Pwyllgor yn arwain ei fusnes yn anwleidyddol ac mae'n rhaid iddo gydymffurfio â'r rheolau sy'n ymwneud â chydbwysedd gwleidyddol, yn unol â Deddf Llywodraeth Leol a Thai 1989.

3.4.8.2.2 Bydd y Pwyllgor yn cynnwys traean o aelodau lleyg; wyth aelod etholedig a phedwar aelodau lleyg, fydd yn cael eu recriwtio trwy ymarfer recriwtio cyhoeddus. Bydd cydbwysedd gwleidyddol o ran yr aelodau etholedig ac ni fyddant yn aelodau o'r Pwyllgor Gwaith, ond mae'n ofynnol i'r Aelod Portffolio Cyllid, i'r graddau y mae hynny'n bosibl, fynychu holl gyfarfodydd y Pwyllgor. Mae'n rhaid i'r Cadeirydd fod yn aelod lleyg ac ni fydd yr Is-gadeirydd yn aelod o'r Pwyllgor Gwaith na'n gynorthwydd i'r Pwyllgor Gwaith. Bydd yr aelodau lleyg yn gwasanaethu am gyfnod penodol i gyd-fynd â hyd tymor y Cyngor, h.y. pum mlynedd, a byddant yn gwasanaethu am ddau dymor ar y mwyaf. Mae Cod Ymddygiad y Cyngor yn berthnasol i'r holl aelodau, gan gynnwys yr aelodau lleyg, a byddant yn datgan unrhyw fuddiannau. Bydd gan yr aelodau lleyg statws cyfartal â'r aelodau etholedig o ran mynediad i staff a gwybodaeth, at ddibenion y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

3.4.8.2.3 Bydd aelodau'r pwyllgor yn penderfynu ar gadeirydd ac is-gadeirydd y Pwyllgor. Bydd gan bob aelod o'r pwyllgor, gan gynnwys yr aelodau lleyg, bleidlais.

3.4.8.2.4 Rhaid i unrhyw swyddog neu aelod sy'n cael cais i fynychu cyfarfod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio wneud hynny. Mae disgwyl iddynt ddarparu atebion gonest, agored a chyflawn i gwestiynau a godir gan y Pwyllgor. Gall y pwyllgor wahodd eraill i fynychu, ond nid oes unrhyw reidrwydd ar unrhyw berson arall a wahoddir i fynychu i wneud hynny.

3.4.8.2.5. Bydd y pwyllgor yn cyfarfod o leiaf bedair gwaith y flwyddyn a rhaid iddo gwrdd os yw'r cyngor llawn yn penderfynu bod angen, neu os yw o leiaf draean o aelodau'r Pwyllgor yn gofyn i'r Cadeirydd gynnal cyfarfod. Bydd y Cyngor yn cyhoeddi dyddiadau'r pwyllgor yn flynyddol ond gellir trefnu cyfarfodydd ychwanegol yn ôl disgrisiwn y Cadeirydd, os rhoddir y nifer gofynnol o ddyddiau o rybudd, a bod yr agenda yn cael ei chyhoeddi cyn y cyfarfod, yn unol â'r rheoliadau.

3.4.8.2.6 Bydd y Pwyllgor yn cyfarfod yn breifat gyda'r archwilwyr mewnol ac allanol, o leiaf unwaith y flwyddyn, ac ni fydd swyddogion yn bresennol. Nid oes angen agenda ac nid oes angen hysbysu'r Cadeirydd ymlaen llaw am unrhyw faterion fydd yn cael eu codi.

3.4.8.2.7 Bydd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151, fel y swyddog sy'n gyfrifol am weinyddiaeth ariannol, yn cynghori'r pwyllgor. Bydd y Pwyllgor yn darparu cefnogaeth effeithiol i'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a'r Swyddog Adran 151 a fydd, o ganlyniad, yn cael mynediad uniongyrchol a dirwystr i'r pwyllgor, trwy'r Cadeirydd fel arfer.

3.4.8.2.8 Gall y pwyllgor ofyn am waith ychwanegol gan yr archwilwyr allanol a mewnol ond yr archwilwyr fydd yn gwneud y penderfyniad terfynol.

3.4.8.2.9 Mae gan archwilwyr allanol a mewnol y Cyngor hawl i ofyn i Gadeirydd y Pwyllgor ystyried unrhyw fater y dylid, ym marn yr archwilwyr, ei ddwyn at sylw'r Cyngor.

3.4.8.2.10 Bydd pob aelod newydd yn derbyn cyflwyniad llawn i'r Pwyllgor. Bydd gan aelodau ddisgrifiadau rôl a byddant yn adolygu eu gwybodaeth a'u sgiliau trwy broses hunanasesu. Byddant yn derbyn hyfforddiant parhaus priodol yn eu rôl yn unol â rhaglen hyfforddi flynyddol a byddant yn derbyn sesiynau briffio rheolaidd ar ddeddfwriaeth newydd, canllawiau proffesiynol ac ymchwil.

3.4.8.3 Trefniadau atebolrwydd

3.4.8.3.1 Bydd y Pwyllgor yn adrodd yn ôl i'r cyngor llawn (*'y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu'*) yn flynyddol ar ganfyddiadau, casgliadau ac argymhellion y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd fframweithiau llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol y Cyngor; trefniadau adrodd ariannol, ymdrin â chwynion a swyddogaethau archwilio mewnol ac allanol.

3.4.8.3.2 Bydd y Pwyllgor yn adrodd i'r cyngor llawn (*'y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu'*) yn flynyddol ar effeithiolrwydd y Pwyllgor wrth gyflawni ei bwrpas a'i

gylch gorchwyl cytunedig, a bydd yn cynnwys casgliad ynglŷn â chydymffurfio â Datganiad Sefyllfa y Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA). Bydd hunanasesiad rheolaidd yn cael ei ddefnyddio i gefnogi'r gwaith o gynllunio rhaglen waith y Pwyllgor Archwilio a chynlluniau hyfforddi, a bydd yn sail i adroddiad blynyddol y Pwyllgor.

3.4.8.3.3 Mae'r Pwyllgor yn ddarostyngedig i drefniadau arferol sy'n ymwneud â bod yn agored. Cynhelir cyfarfodydd yn gyhoeddus, cyhoeddir rhaglenni ac adroddiadau ac maent ar gael i'w harchwilio. Yr eithriad i hyn yw lle mae 'eitemau eithriedig' yn cael eu hystyried, sef materion sydd yn bennaf yn cynnwys trafodaethau ynghylch unigolion a enwir neu sy'n cyfeirio at faterion busnes y Cyngor a allai niweidio buddiannau'r Cyngor yn fasnachol, yn ariannol ac yn gyfreithlon. Y Pwyllgor fydd yn gwneud y penderfyniad terfynol, gan ddilyn cyngor Swyddog Monitro'r Cyngor.

3.4.8.4 Adrodd ar Llywodraethu

3.4.8.4.1 Bydd y Pwyllgor yn adolygu ac yn asesu trefniadau llywodraethu corfforaethol y Cyngor yn erbyn y fframwaith llywodraethu da, gan gynnwys y fframwaith moesegol, a bydd yn ystyried y cod llywodraethu lleol.

3.4.8.4.2 Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol cyn gofyn am gymeradwyaeth y cyngor llawn a bydd yn ystyried p'un yw'n adlewyrchu'r amgylchedd risg a'r sicrwydd ategol yn briodol, gan gynnwys barn flynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg. Bydd yn ystyried p'un a yw'r arfarniad blynyddol ar gyfer y Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn casglu'n deg bod y trefniadau llywodraethu yn addas i bwrpas, a'u bod yn cynorthwyo i gyflawni amcanion yr awdurdod.

3.4.8.4.3 Bydd y Pwyllgor yn cynorthwyo'r Cyngor i roi gwerthoedd llywodraethu moesegol ar waith. Bydd yn hyrwyddo mesurau i wella tryloywder ac atebolrwydd a darparu adroddiadau cyhoeddus effeithiol i randdeiliaid yr awdurdod a'r gymuned leol. Fel rhan o'i adolygiad o drefniadau llywodraethu, bydd yn sicrhau bod trefniadau digonol ar waith i orfodi ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol, ymddwyn ag uniondeb, a chydymffurfiaeth gyfreithiol ar bob lefel.

3.4.8.4.4 Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r trefniadau llywodraethu a sicrwydd sydd ar gael ar gyfer partneriaethau neu drefniadau cydweithio o bwys. I'r perwyl hwn, bydd y Pwyllgor yn derbyn copi o adroddiad blynyddol y Pwyllgor Sgriwtini Partneriaeth ac Adfywio.

3.4.8.5 Rheoli Trysorlys

3.4.8.5.1 Mae'r cyngor llawn wedi enwebu'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i fod yn gyfrifol am sicrhau craffu effeithiol ar strategaeth a pholisïau rheoli trysorlys.

3.4.8.5.2 Bydd y Pwyllgor yn ymgymryd â rôl archwilio yn unol â Chod Ymarfer Rheoli Trysorlys CIPFA, cyn ei gymeradwyo gan y cyngor llawn. Lle mae'n ymgymryd â'r rôl graffu hon, bydd yn ymdrechgu i ddatblygu mwy o ymwybyddiaeth a dealltwriaeth o faterion trysorlys ymhlith yr aelodau.

3.4.8.5.3 Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r polisi a'r gweithdrefnau rheoli trysorlys er mwyn bodloni ei hun fod y rheolaethau'n foddhaol. Bydd yn derbyn adroddiadau bob chwe mis ar weithgareddau, materion a thueddiadau i gefnogi dealltwriaeth y pwyllgor o weithgareddau rheoli trysorlys.

3.4.8.5.4 Bydd y Pwyllgor yn adolygu proffil a phrosesau risg y trysorlys, a bydd yn adolygu'r sicrwydd a roddir ynghylch rheoli trysorlys.

3.4.8.6 Gwerth am arian

3.4.8.6.1 Bydd y Pwyllgor yn cefnogi datblygu trefniadau cadarn i sicrhau bod y Cyngor yn gwneud y defnydd gorau o'i adnoddau a bod trethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn derbyn gwerth rhagorol am arian.

3.4.8.6.2 Bydd y Pwyllgor yn ystyried trefniadau'r Cyngor i sicrhau gwerth am arian.

3.4.8.6.3 Bydd y Pwyllgor yn ystyried sicrwydd ac asesiadau ar effeithiolrwydd y trefniadau hyn.

3.4.8.7 Fframwaith sicrwydd

3.4.8.7.1 Bydd y Pwyllgor yn ystyried fframwaith sicrwydd y Cyngor ac yn sicrhau ei fod yn mynd i'r afael â risgiau a blaenoriaethau'r Cyngor yn ddigonol.

3.4.8.7.2 Bydd y Pwyllgor yn sicrhau bod eglurder ynghylch y sicrwydd a ddarperir, bod cyfrifoldeb yn cael ei ddyrannu'n glir ar gyfer darparu sicrwydd a bod dyblygu yn cael ei osgoi.

3.4.8.7.3 Mae adroddiadau sicrwydd blynyddol a dderbynnir gan y Pwyllgor yn cynnwys, ond nid ydynt wedi eu cyfyngu i:

- Iechyd a Diogelwch Corfforaethol
- Seiberddiogelwch
- Uwch Berchennog Risg Gwybodaeth
- Llywodraethu Gwybodaeth mewn Ysgolion
- Yswiriant

3.4.8.8 Rheoli risg

3.4.8.8.1 Bydd y Pwyllgor yn adolygu, asesu ac adrodd ar ddatblygu a rhoi trefniadau rheoli risg effeithiol ar waith yn y Cyngor. Yn benodol, bydd yn:

- Goruchwyllo polisi a strategaeth rheoli risg yr awdurdod, a'u rhoi ar waith.
- Goruchwyllo'r modd y caiff rheoli risg ei ymgorffori ym mhrosesau llywodraethu a gwneud penderfyniadau'r sefydliad.
- Adolygu'r trefniadau i gydlynu ac arwain y gwaith rheoli risgiau, gan gynnwys y broses a'r llinellau adrodd.
- Adolygu'r proffil risg, cadw i fyny â meysydd sylweddol o risgiau strategol a risgiau gweithredol a risgiau prosiect mawr.

- Adolygu'r sicrwydd sydd ar gael ar gyfer rheoli risgiau partneriaeth, gan gynnwys proffil risg y Cyngor fel rhan o'r bartneriaeth.
- Ceisio sicrwydd bod asesiadau risg digonol yn cefnogi strategaethau a pholisïau a bod risgiau yn cael eu rheoli a'u monitro'n weithredol.
- Dilyn i fyny a monitro risgiau a nodwyd gan archwilwyr ac arolygwyr i sicrhau eu bod wedi'u hymgorffori yn y broses rheoli risg.
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu arferion da yn y maes rheoli risg, a'u hymgorffori, trwy oruchwylio unrhyw arfarniad neu werthusiad o drefniadau'r Cyngor, megis asesiad o aeddfedrwydd risgiau neu feincnodi risgiau, ac adolygu adroddiadau arfarnu, sicrwydd ac archwilio mewn perthynas â rheoli risgiau a monitro cynnydd cynlluniau gwella.

3.4.8.8.2 Bydd sicrwydd ynghylch rheoli risgiau yn elfen allweddol sy'n sail i'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol.

3.4.8.8.3 Pan fydd y Pwyllgor yn gweithredu fel pwyllgor risgiau bydd yn:

- Adolygu'r gofrestr risgiau strategol, gan geisio sicrwydd bod rheolwyr, mewn modd priodol, yn perchnogi ac yn rheoli risgiau'n effeithiol.
- Ystyried digonolrwydd ac effeithiolrwydd trefniadau i gasglu ac asesu risgiau strategol.
- Arfarnu p'un a yw camau lliniaru a gynlluniwyd yn briodol ac yn effeithiol, gan wneud argymhellion i'r perchennog risg cyfrifol lle bo hynny'n briodol.

3.4.8.9 Mynd i'r afael â thwyll a llygredd

3.4.8.9.1 Bydd y Pwyllgor yn adolygu effeithiolrwydd trefniadau chwythu chwiban y Cyngor, gan gynnwys y polisi.

3.4.8.9.2 Bydd gan y Pwyllgor drosolwg o drefniadau'r Cyngor ar gyfer rheoli risgiau twyll a llygredd, gan ddarparu sicrwydd eu bod yn addas i bwrpas a bydd yn hyrwyddo arfer atal twyll ac atal llygredd da yn y sefydliad ehangach.

3.4.8.9.3 Bydd y Pwyllgor yn monitro'r strategaeth, y camau gweithredu a'r adnoddau atal twyll a llygredd, er mwyn sicrhau eu bod yn bodloni'r arferion a argymhellir, y safonau llywodraethu a'r ddeddfwriaeth.

3.4.8.9.4 Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r asesiad o risgiau twyll a niwed posibl i'r Cyngor yn sgil twyll a llygredd. Bydd yn adolygu'r proffil risg twyll er mwyn deall lefel y risg o dwyll y mae'r awdurdod yn agored iddo a'r goblygiadau i'r amgylchedd rheoli ehangach.

3.4.8.9.5 Bydd yn goruchwylio unrhyw feysydd sylweddol o dwyll, a nodir mewn adroddiad blyneddol ac yn monitro cynlluniau gweithredu i fynd i'r afael â gwendidau rheoli.

3.4.8.9.6 Bydd y Pwyllgor yn ystyried y sicrwydd a ddarparwyd gan archwilio mewnol.

3.4.8.10 Archwilio mewnol

3.4.8.10.1 Yn unol â Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, mae gofyniad penodol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio oruchwylio trefniadau archwilio mewnol y Cyngor.

3.4.8.10.2 Bydd y Pwyllgor yn adolygu ac yn cymeradwyo'r Siarter Archwilio Mewnol yn rheolaidd, sy'n diffinio pwrpas, awdurdod a chyfrifoldeb y gweithgaredd archwilio mewnol. Bydd y Pwyllgor yn bodloni ei hun bod y Siarter yn cydymffurfio â'r safonau archwilio perthnasol.

3.4.8.10.3 Os yw'n berthnasol, bydd yn adolygu cynigion ac yn gwneud argymhellion mewn perthynas â phenodi darparwyr allanol a all ddarparu gwasanaethau archwilio mewnol.

3.4.8.10.4 Bydd y Pwyllgor yn cymeradwyo (ond ddim yn rheoli) y strategaeth archwilio fewnol sy'n seiliedig ar risg, gan gynnwys anghenion archwilio mewnol o ran adnoddau a'r defnydd o ffynonellau sicrwydd eraill. Bydd ganddo ddealltwriaeth dda o'r lefel o sicrwydd y mae rheoli risg yn ei ddarparu pan fydd yn adolygu'r strategaeth archwilio mewnol sy'n seiliedig ar risg. Bydd y Pwyllgor yn cymeradwyo newidiadau interim sylweddol i'r strategaeth.

3.4.8.10.5 Bydd y Pwyllgor yn gwneud ymholiadau priodol gyda rheolwyr a'r Pennaeth Archwilio a Risg i benderfynu a oes unrhyw sgôp amhriodol neu gyfyngiadau o ran adnoddau. Pan fo pryderon ynghylch gallu'r gwasanaeth archwilio mewnol i gyflawni ei fandad neu i gyflawni casgliad blynyddol, caiff pryderon eu cofnodi'n ffurfiol a'u hadrodd i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu a'u cyfeirio i'w cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

3.4.8.10.6 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiad blynyddol gan y Pennaeth Archwilio a Risg ar berfformiad y swyddogaeth archwilio mewnol, gan gynnwys perfformiad gwasanaethau archwilio mewnol sy'n cael eu darparu gan ddarparwyr allanol.

3.4.8.10.7 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg a'r farn ynghylch digonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol fframwaith llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth y cyngor, ynghyd â chrynodeb o'r gwaith sy'n cefnogi'r farn. Bydd y rhain yn cynorthwyo'r Pwyllgor wrth iddo adolygu'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

3.4.8.10.8 Bydd y Pwyllgor yn ystyried y datganiad yn yr adroddiad blynyddol ar lefel y gydymffurfiaeth â safonau archwilio mewnol perthnasol ~~Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus~~ a chanlyniadau'r Rhaglen Sicrhau Ansawdd a Gwella sy'n cefnogi'r datganiad - bydd y rhain yn nodi dibynadwyedd casgliadau'r archwilwyr mewnol.

3.4.8.10.9 Bydd y Pwyllgor yn ystyried diweddariadau ar waith archwilio mewnol gan gynnwys canfyddiadau allweddol, materion sy'n peri pryder, ymatebion gan reolwyr a chamau gweithredu o ganlyniad i waith archwilio mewnol. Bydd yn ystyried crynodebau o adroddiadau archwilio mewnol penodol fel y gofynnir amdanynt, gan gynnwys effeithiolrwydd rheolaethau mewnol, a bydd yn monitro gweithrediad y camau gweithredu y cytunwyd arnynt.

3.4.8.10.10 Bydd y Pwyllgor yn derbyn adroddiadau yn amlinellu'r camau a gymerwyd lle mae'r Pennaeth Archwilio a Risg wedi dod i'r casgliad bod y rheolwyr wedi derbyn risg ar lefel a allai fod yn annerbyniol i'r awdurdod, neu fod pryderon ynghylch cynnydd o ran gweithredu'r camau y cytunwyd arnynt.

3.4.8.10.11 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiadau ar achosion lle nad yw'r swyddogaeth archwilio mewnol yn cydymffurfio â safonau archwilio mewnol perthnasol~~Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus a'r Nodyn Cymhwysiad Llywodraeth Leol~~, gan ystyried a yw'r diffyg cydymffurfiaeth yn ddigon arwyddocaol fel bod rhaid ei gynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynnyddol.

3.4.8.10.12 Bydd y Pwyllgor yn ystyried, cymeradwyo, ac, yn achlysurol, yn adolygu unrhyw gamau diogelu a roddir ar waith i gyfyngu ar unrhyw beth sy'n amharu ar annibyniaeth a gwrthrychedd y Pennaeth Archwilio a Risg sy'n deillio o rolau neu gyfrifoldebau ychwanegol y Pennaeth Archwilio a Risg tu allan i'r maes archwilio mewnol.

3.4.8.10.13 Bydd y Pwyllgor yn derbyn adroddiadau rheolaidd ac yn cyfrannu at y Rhaglen Sicrhau Ansawdd a Gwella ac, yn benodol, at yr asesiad ansawdd allanol o archwilio mewnol sy'n digwydd o leiaf unwaith bob pum mlynedd. Bydd yn derbyn adroddiad ar opsiynau, amseriad, cwmpas, dull asesu agoruchwyllo chymwysterau ac annibyniaeth yr asesydd, i'w gymeradwyo.

3.4.8.10.14 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiad ar effeithiolrwydd archwilio mewnol i gefnogi'r Datganiad Llywodraethu Blynnyddol, lle bo angen gwneud hynny yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014.

3.4.8.10.15 Bydd y Pwyllgor yn darparu mynediad rhydd a cwbl ddirwysr i Gadeirydd y Pwyllgor Archwilio ar gyfer y Pennaeth Archwilio a Risg, gan gynnwys y cyfle i gyfarfod yn breifat gyda'r pwyllgor, o leiaf yn flynyddol.

3.4.8.11 Archwilio allanol

3.4.8.11.1 Bydd y Pwyllgor yn cefnogi annibyniaeth a gwrthrychedd archwilio allanol trwy ystyried asesiad blynnyddol yr archwilydd annibynnol o'i annibyniaeth.

3.4.8.11.2 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiad blynnyddol yr archwilydd allanol, adroddiadau perthnasol eraill a'r adroddiad i'r *'rhaf sy'n gyfrifol am lywodraethu'*.

3.4.8.11.3 Bydd y Pwyllgor yn goruchwyllo trefniadau archwilio allanol, yn rhoi sylwadau ar sgôp a dyfnder y gwaith archwilio allanol ac yn sicrhau ei fod yn rhoi gwerth am arian. Bydd yn ystyried adroddiadau archwilio allanol a bydd yn monitro eu hargymhellion.

3.4.8.11.4 Bydd y Pwyllgor yn cynghori ac yn argymhell effeithiolrwydd y berthynas rhwng archwilio allanol a mewnol ac asiantaethau arolygu neu gyrff perthnasol eraill.

3.4.8.11.5 Bydd cyfle i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfarfod yn breifat ac ar wahân gyda'r archwilydd allanol, yn annibynnol o'r swyddogion hynny y mae'n rhaid i'r archwilydd gynnal perthynas waith â hwy.

3.4.8.12 Adroddiadau ariannol

3.4.8.12.1 Bydd y Pwyllgor yn adolygu ac yn craffu ar faterion ariannol y Cyngor, gan wneud adroddiadau ac argymhellion mewn perthynas â hwy.

3.4.8.12.2 Bydd y Pwyllgor yn monitro'r trefniadau a'r paratodau ar gyfer darparu adroddiadau ariannol er mwyn sicrhau y gellir bodloni gofynion statudol a safonau proffesiynol.

3.4.8.12.3 Bydd y Pwyllgor yn adolygu datganiadau ariannol y Cyngor, cyn iddynt gael eu cymeradwyo gan y cyngor llawn, gan gynnwys y rhagair esboniadol, negeseuon allweddol, tueddiadau, cysondeb â pherfformiad ariannol, addasrwydd a chydymffurfiaeth â pholisïau a thriniaethau cyfrifyddu a meysydd dyfarnu pwysig.

3.4.8.12.4 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiad yr archwilydd allanol i'r 'rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu' ar faterion sy'n deillio o'r archwiliad o'r cyfrifon a ph'un a oes angen eu dwyn i sylw'r Cyngor ai peidio.

3.4.8.12.5 Bydd y Pwyllgor yn ystyried adroddiadau ar effeithiolrwydd trefniadau rheoli ariannol, gan gynnwys cydymffurfio â [Chod Rheoli Ariannol CIPFA](#).

3.4.8.13 Rheoleiddwyr ac arolygwyr eraill

3.4.8.13.1 Bydd y Pwyllgor yn derbyn ac yn ystyried adroddiadau gan unrhyw reoleiddwyr neu arolygwyr eraill, a fydd yn ffynhonnell sicrwydd ddefnyddiol. O ran y rhain, bydd yr awdurdod yn sicrhau nad oes unrhyw ddyblygu diangen rhwng y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac unrhyw bwyllgor trosolwg a sgrïwtini wrth ystyried adroddiadau o'r fath.

3.4.8.14 Delio â Chwynion

3.4.8.14.1 Bydd y Pwyllgor yn adolygu ac yn asesu gallu'r awdurdod i ddelio â chwynion yn effeithiol. I'r perwyl hwn, bydd yn derbyn y Llythyr Blynyddol gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru .

3.4.8.14.2 Bydd y Pwyllgor yn gwneud adroddiadau ac argymhellion mewn perthynas â gallu'r awdurdod i ddelio â chwynion yn effeithiol.

3.4.8.15 Adroddiad Hunanasesu

3.4.8.15.1 Bob blwyddyn ariannol, bydd y Pwyllgor yn derbyn drafft o adroddiad hunanasesu'r Cyngor gan y Pwyllgor Gwaith [i'w ddrafftio yn unol â Phennod 1 o Ran 6 o Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 (perfformiad a llywodraethu prif gynghorau)]

3.4.8.15.2 Bydd y Pwyllgor yn derbyn yr adroddiad drafft gan y Pwyllgor Gwaith cyn pen pedair wythnos i'r Pwyllgor Gwaith wneud yr adroddiad.

3.4.8.15.3 Bydd y Pwyllgor yn adolygu'r adroddiad drafft a chaiff argymhell newidiadau i'r casgliadau, neu i unrhyw beth a gynhwysir gan y Pwyllgor Gwaith o ran y camau y mae'n bwriadu eu cymryd, neu y mae eisoes wedi'u cymryd, er mwyn gwella i ba raddau y bydd yn cwrdd â'r gofyniad perfformiad yn y flwyddyn ariannol yn dilyn y flwyddyn ariannol y mae'r adroddiad yn ymwneud â hi.

3.4.8.15.4 Rhaid cynnwys unrhyw argymhelliad a wneir gan y Pwyllgor, ond na chafodd ei fabwysiadu gan y Pwyllgor Gwaith cyn cyhoeddi, yn yr adroddiad gyda rhesymau pam nad yw'r Pwyllgor Gwaith wedi gwneud y newidiadau a argymhellir gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

3.4.8.16 Asesiad ~~o~~bPerfformiad ~~gan~~BPanel

3.4.8.16.1 O leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol cynhelir asesiad o berfformiad gan banel yn ystod y cyfnod rhwng etholiadau cyffredin ar gyfer cynghorwyr i'r Cyngor. Gall y Cyngor ddewis comisiynu mwy nag un asesiad gan banel mewn cylch etholiadol, ond nid yw hyn yn ofynnol o dan y ddeddfwriaeth. (Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021).

3.4.8.16.2 Rhaid i'r Cyngor gyhoeddi adroddiad ar asesiad o berfformiad gan banel o leiaf chwe mis cyn dyddiad yr etholiad cyffredin nesaf. Y Pwyllgor Gwaith sy'n gyfrifol am hyn ar ran y Cyngor.

3.4.8.16.3 Rhaid i'r Pwyllgor Gwaith drefnu bod drafft o'i ymateb i'r asesiad o berfformiad gan banel ar gael i'w Bwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a rhaid i'r pwyllgor hwnnw wedyn adolygu'r ymateb drafft a gall wneud unrhyw argymhellion ynglŷn â newidiadau i'r ymateb i asesiad y panel.

3.4.8.16.4 Os nad yw'r Pwyllgor Gwaith yn gwneud newid a argymhellwyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, mae'n rhaid iddo nodi'r argymhelliad yn ei ymateb terfynol a'r rhesymau pam na wnaethpwyd y newid ganddo.

3.4.8.17 Archwiliad Arbennig gan yr Archwilydd Cyffredinol

3.4.8.17.1 Os yw'r Archwilydd Cyffredinol yn cynnal archwiliad arbennig (gan ei fod o'r farn nad yw'r Cyngor, neu efallai na fydd y Cyngor, yn cwrdd â'i ofynion perfformiad), a bod adroddiad yn cael ei anfon at y Cyngor, cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol ar ôl derbyn adroddiad o'r fath, rhaid i'r Cyngor sicrhau ei fod ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.

3.4.8.17.2 Pe bai gofyn i'r Cyngor ymateb i adroddiad a gyhoeddir yn unol â pharagraff 3.4.8.17.1 uchod, rhaid i'r Cyngor sicrhau bod drafft o'r ymateb ar gael i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio. Rhaid i'r Pwyllgor adolygu'r ymateb drafft a chaiff wneud argymhellion ar gyfer newidiadau i'r datganiad a wnaed mewn ymateb i ba gamau, os o gwbl, y mae'r Cyngor yn bwriadu eu cymryd mewn ymateb i'r argymhellion a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol.

3.4.8.17.3 Rhaid cynnwys unrhyw argymhelliad a wneir gan y Pwyllgor, ond na chafodd ei fabwysiadu gan y Cyngor cyn cyhoeddi, yn yr ymateb gyda rhesymau pam nad yw'r Cyngor wedi gwneud y newidiadau a argymhellir gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.